

*Дипл. инж. Горан Куњадић,
Директор Привременог регистра*

UDK 336.648

Формирање и улога привременог регистра у функционисању финансијског тржишта

Привремени регистар је формиран у Агенцији за приватизацију на основу члана 73. Закона о приватизацији.

Један од основних разлога за формирање Привременог регистра је потреба формирања јединствене и поуздане евиденције свих акција и акционара као и обједињавања података о свим акционарским друштвима у Србији са тачним подацима о структури и висини њиховог капитала. Следећи разлог је неопходност подршке приватизацији у смислу информатичке подршке поделе бесплатних акција и контроле поделе бесплатних акција јер ће се по овом Закону приватизовати највећи део друштвеног капитала. Не мање важан разлог за формирање Привременог регистра је подршка раду Акцијског фонда Србије. Обзиром да Акцијски фонд продаје непродати капитал који је преостао из ранијих приватизација, у Привременом регистру се формира портфељ предузећа која имају капитал у Акцијском фонду као и сви параметри о висини и структури капитала ових предузећа. У Привременом регистру се формира и портфељ Приватизационог регистра с тим што ће комплетни подаци Приватизационог регистра бити трансферисани Министарству за привреду и приватизацију када се за то стекну услови.

Полазна база података, која служи као основ за развој свих наведених база података, формирана је током претходних седам година у неколико државних институција које су имале законску обавезу да воде и контролишу податке везане за својинску трансформацију. Иницијално формирање електронске базе података је започело у Агенцији за процену вредности капитала 1995. године. Коришћен је програмерски алат Borland Pascal 7.0, док је опартивни систем био DOS 5.0. База је им-

пементирана на више самосталних рачунара класе 286 и 386, што се са данашњег гледишта чини готово незамисливо. Након тог периода је формирано Министарство за економску и власничку трансформацију, у коме се наставља даљи развој информационог система у складу са развојем програмских алата и нових оперативних система. Уведена је рачунарска мрежа са Novell оперативним системом на серверу и Windows 95, радним станицама. Тада су пројектоване нова база и нова апликација коришћењем алата MS Access и VBA програмског језика. Убрзо затим се прешло на новије оперативне системе Windows NT 4.0 и Windows 2000, и новије верзије MS Access-а 2000. Сада се користи цео пакет апликација развијен алатом SQL Server 2000, као и програмским алатом Visual Basic, осим неких комуникационих рутина које су писане у језику C++. Јасно је да су коришћени најсавременији алати, и самим тим је добијен софтверски пакет који у великој мери задовољава потребе Привременог регистра.

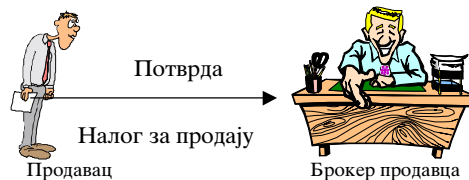
У Привременом регистру се врше многобројне обраде података, како за потребе самог регистра, тако и за потребе Агенције за приватизацију а делом и за потребе Министарства за привреду и приватизацију. У Привременом регистру је прецизно дефинисан поступак уписа акција, акционара и емитената акција у евиденцију регистра. Поред Закона о приватизацији рад привременог регистра дефинише и Правилник о садржини и начину вођења Привременог регистра. Објављено је Упутство о начину достављања података Привременом регистру и развијен је софтвер који емитентима омогућава аутоматску обраду података који се достављају регистру. Сва предузећа која имају у својој структури акцијски капитал, дужна су да своје податке о акцијама и акционарима доставе Привременом регистру (Чл. 73. став 2. Закона о приватизацији). Уочен је релативно слаб одзив предузећа приликом ажурирања својих Књига акционара са евиденцијом Привременом регистра, па су предузете мере опомена предузећа која су дужна да доставе своје податке. Опоменути су најпре предузећа која су имала својинску трансформацију по ЗоСТ-у и опомене су дале резултате. Преко 350 предузећа се одазвало и доставило ажуриране податке о својим акционарима. У току је припрема опомена за предузећа која су имала приватизацију по законима пре 1997. чиме ће подсећање емитената акција на обавезе бити комплетирано. До половине 2002. године је у Привременом регистру ажуриране податке доставило око 850 предузећа док је за око 370 предузећа окончан поступак контроле. У бази привременог регистра се тренутно налази уписано преко 300.000 акционара који могу своје акције слободно прометовати на берзи. Велики број предузећа се налази у обради из разлога што многи емитенти не поштују Упутство о начину достављања података, па је обрада података веома отежана. Ипак као резултат се јавља потпуно пречишћена база података, која је апсолутно спремна за подршку финансијском тржишту.

Привремени регистар врши рачунарску контролу података који су добијени као резултати приватизације по неком од претходних закона. За потребе Министарства за привреду и приватизацију врши се нумеричка контрола отплата акција са и без попушта, као и контрола идентитета појединачних акционара. Након извр-

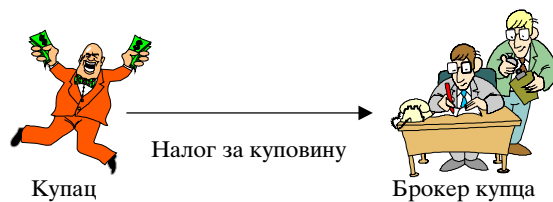
шене нумеричке контроле, подаци се упућују у Министарство за привреду и приватизацију, које након свеобухватне провере отплаћених акција издаје решење о висини и структури капитала. На основу тог решења се акционари који су отплатили акције уписују у Привремени регистар. Такође се врше контроле подела бесплатних акција по Закону о приватизацији. Посебна помоћ је пружена цементарима, где су запослени из Привременог регистра поред развоја софтвера за поделу бесплатних акција у цементарима пружили и кадровску и техничку помоћ у приватизацији. Развијен је софтвер за поделу бесплатних акција који је развијен и тестиран за цементаре, а сада га користе и сва остала предузећа која се приватизују било методом тендера, било методом аукције. И ова компонента софтвера је, као и све друге, развијена у Привременом регистру и стављена је бесплатно на располагање предузећима.

Посебан сегмент програмског пакета чини софтвер развијен за подршку раду финансијског тржишта. Развијена је софтверска апликација коју могу користити берзански посредници за комуникацију са Регистром, што представља Фронт Оффице за брокерске куће. Овим софтвером је омогућена брза, лака и једноставна комуникација берзанских посредника са Регистром, чиме се постижу ефикасност, тачност и брзина у провери података потенцијалних продаваца, као и промена власништва над акцијама након процеса трговине. Апликација је, такође бесплатно, стављена брокерским кућама на располагање. Следеће илустрације би требало да покажу садашњи начин функционисања финансијског тржишта у Србији.

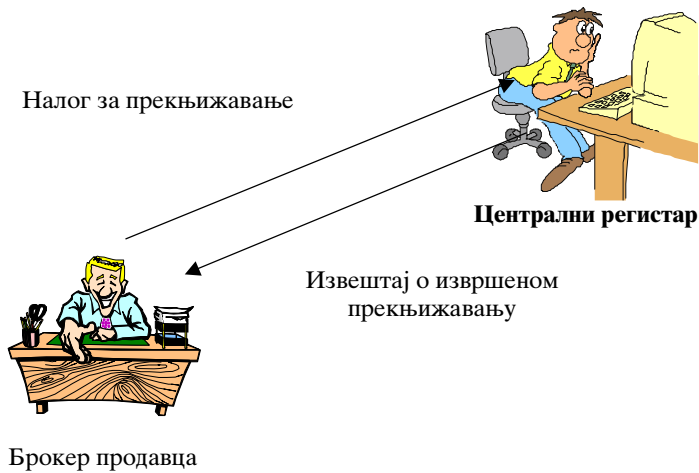
Први корак се састоји у давању налога за продају који продавац акција даје свом брокеру – брокеру продавца.

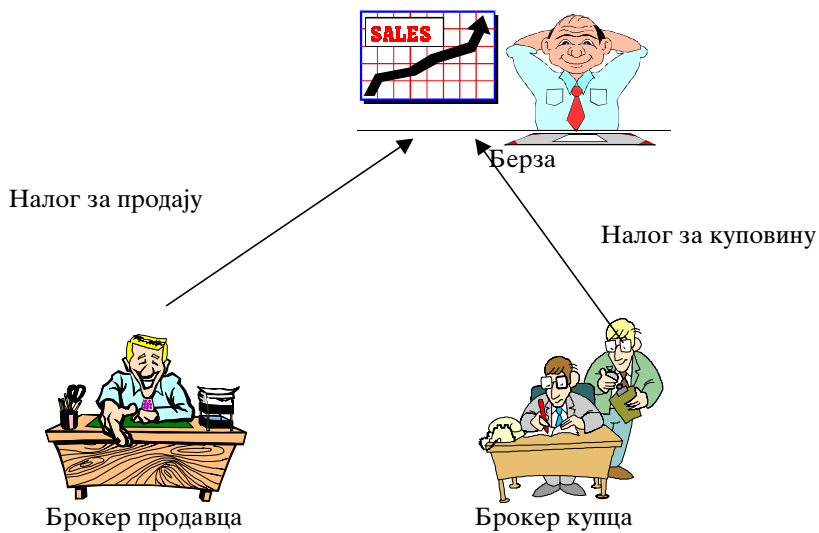
Следећи, или симултани процес је давање налога за куповину, који купац даје свом брокеру – брокеру купца.

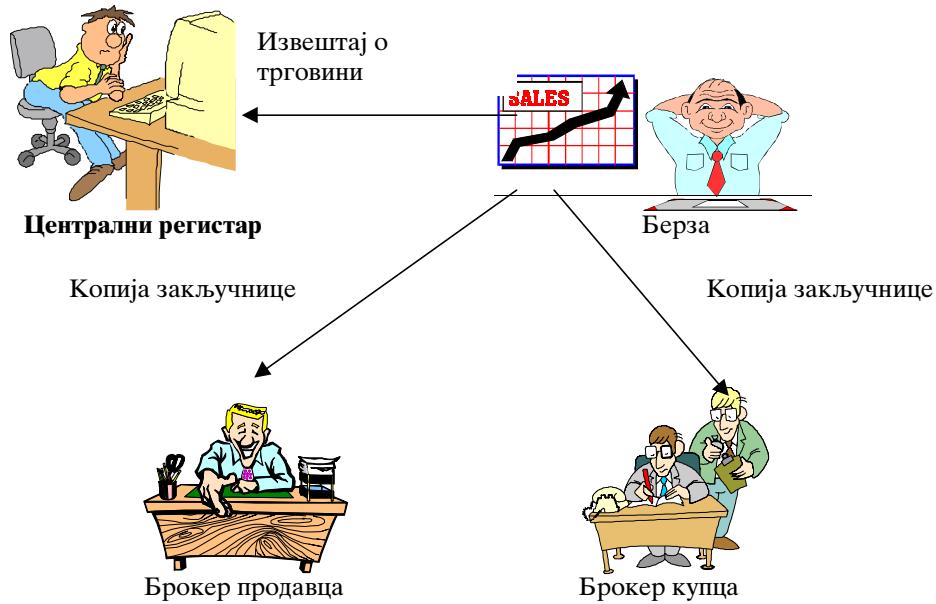
Брокер продавца проверава власништво акција у Централном регистру. Ако је стање тачно, брокер даје налог Централном регистру да са рачуна акционара перенесе понуђене акције на продају на рачун брокера – подрачун акционара.

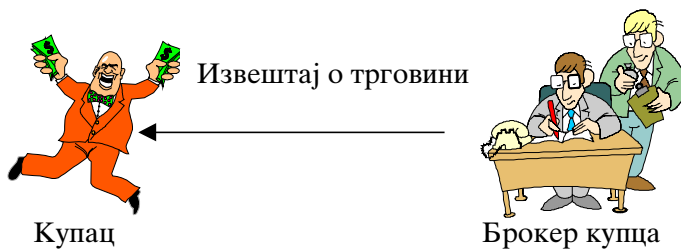
Након провере брокер продавца и брокер купца упућују Берзи захтеве за продају и куповину.

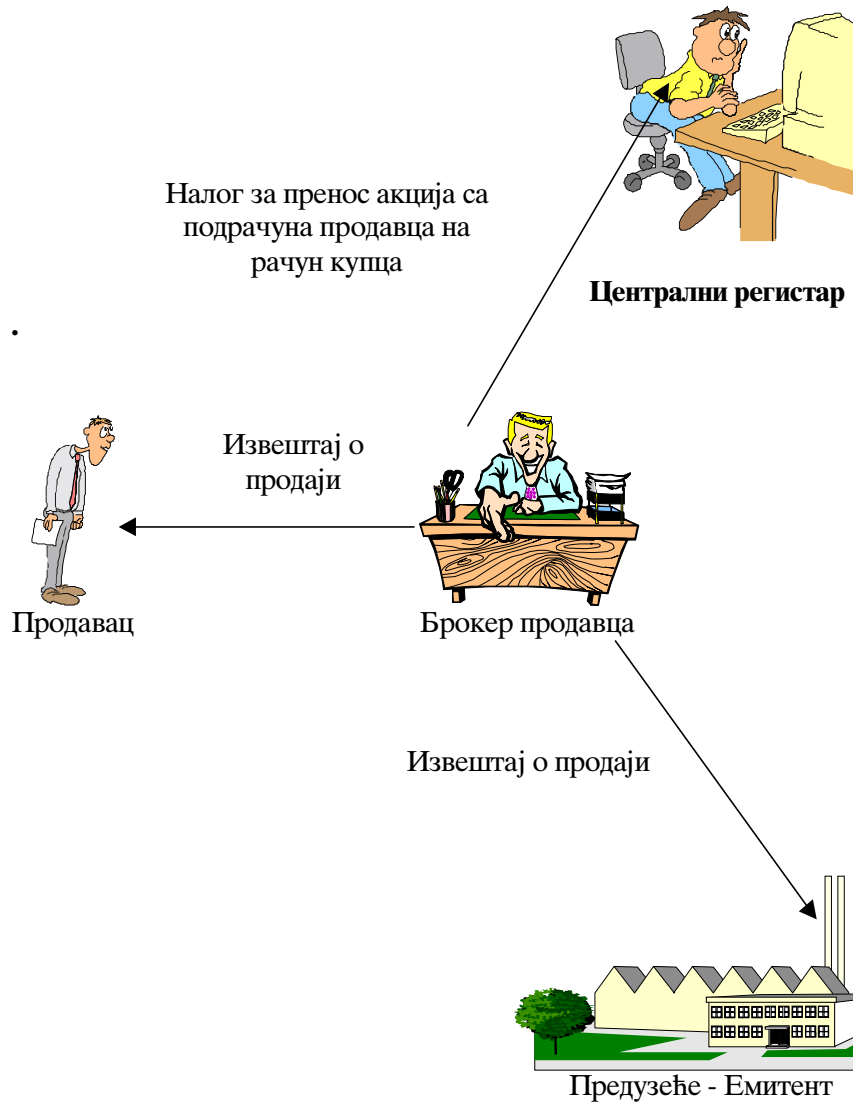
Берза након извршене трговине обавештава Централни регистар брокере купца и продавца о резултатима трговине.

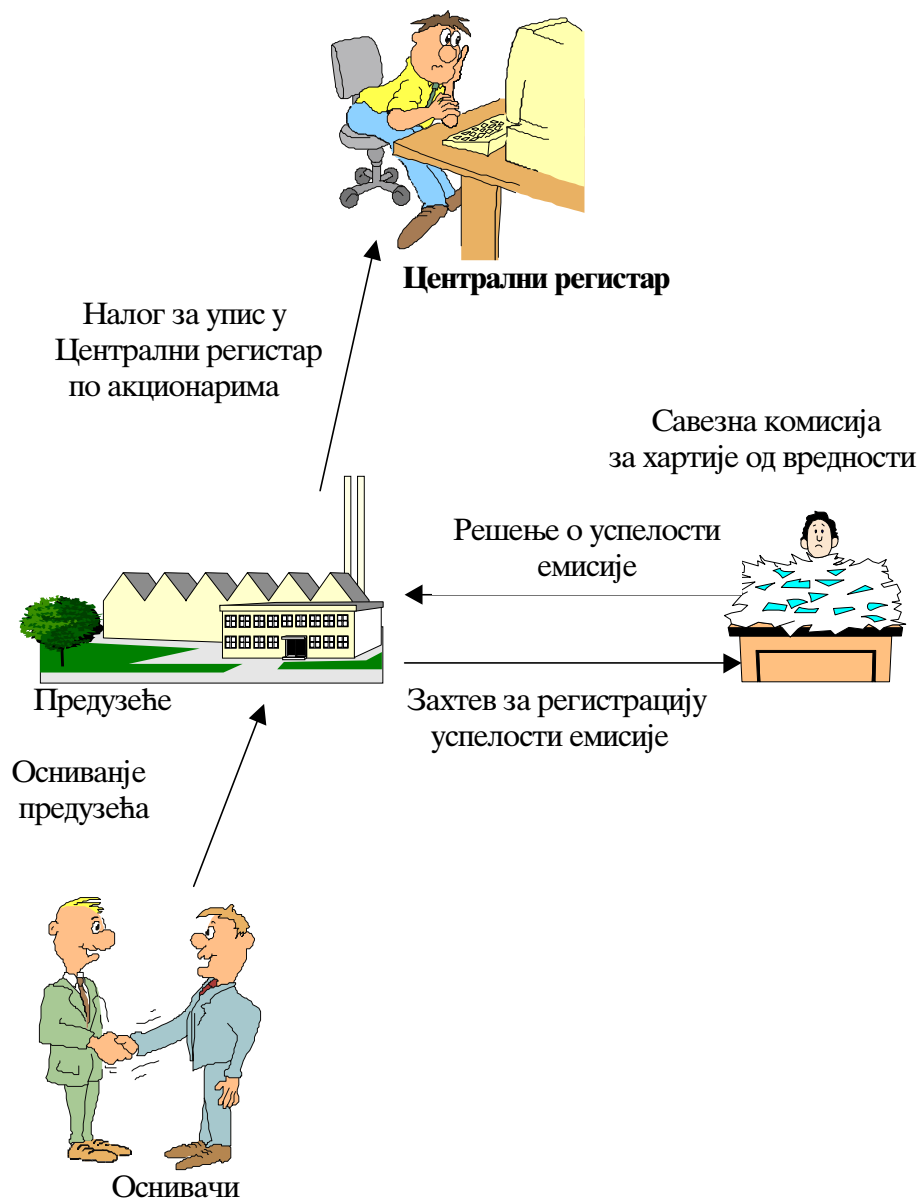
Брокер купца извештава купца о купљеним акцијама и врши пренос новца на рачун продавца.

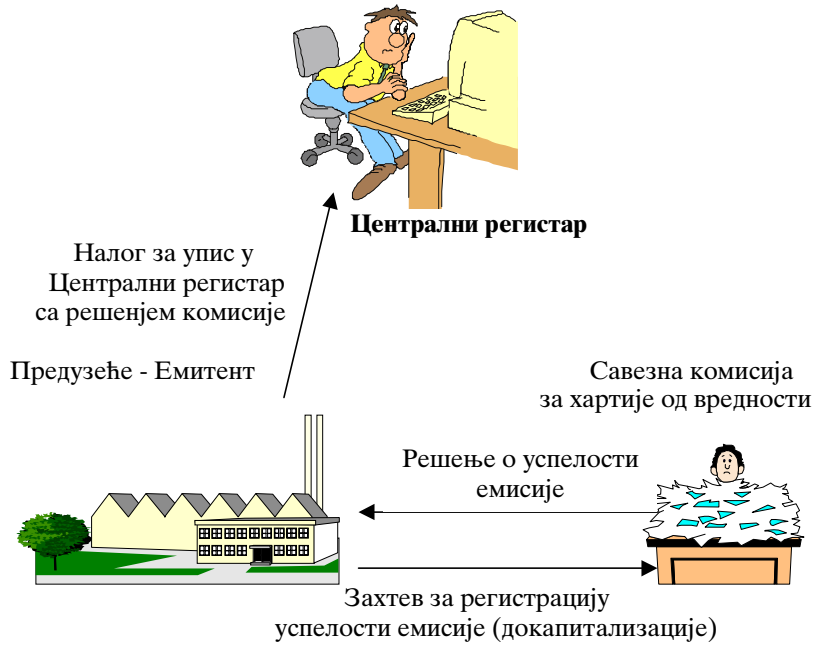
Брокер продавца извештава Централни регистар, емитента и продавца, о продатим акцијама.

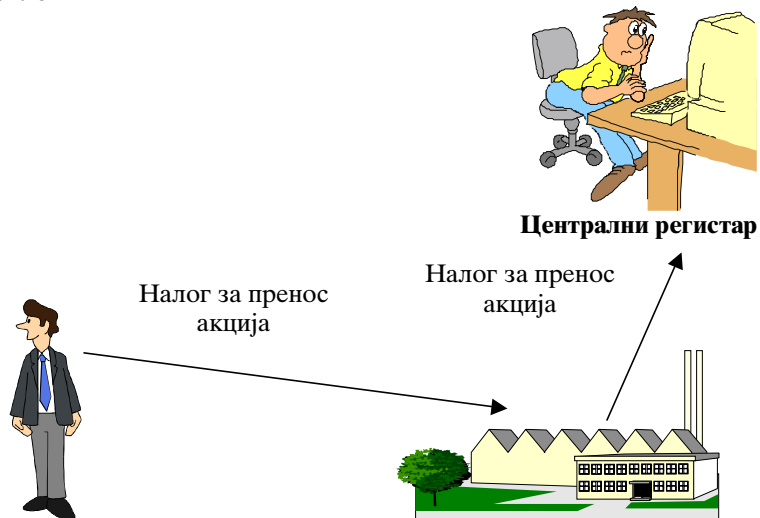
Поред трговине постоје и други основи који служе за упис у Привремени регистар, а то су :

Докапитализација

Поклон

Иако су уложени велики напори за оспособљавање привременог регистра, још увек постоје многи проблеми који ремете његово функционисање.

Ту се пре свега мисли на недостатак законске регулативе која прецизно дефинише ову материју. Сам назив “Привремени регистар” довољно говори да је потребно урадити још много посла на овом пољу. Донедавно је постојао (а формално још увек постоји) Централни регистар на савезном нивоу за Савезну Републику Југославију. На жалост, овај регистар никада није заживео онако како је планирано из много разлога у које овом приликом нећемо улазити. Централни регистар је формиран на нивоу републике Србије и назван је “привременим” из формалних разлога, како се не би ставарала конфузија око постојања два Централна регистра. Обзиром на све реформе које су у току, процес приватизације и почетак функционисања финансијског тржишта, није се могло чекати да Савезни Централни регистар почне са радом, већ је пракса наметнула да републички Централни регистар одговори обавезама које су пред њега постављене. Као резултат имамо републички Централни регистар који врши готово све функције Централног регистра једне државе. Остале функције не врши упарво из разлога непостојања одговарајуће регулативе. Морамо бити свесни да је Централни регистар један од кључних елемената функционисања финансијског тржишта и да без његове законске и организационе уређености неће бити страних инвестирања у нашу привреду, јер се без уређеног Централног регистра знатно повећава ризик улагања.

Стога је потребно у најкраћем могућем року сагледати сву проблематику Централног регистра, донети одговарајућа законска и оперативна решења и формирати Централни регистар као посебно акционарско друштво, као што је то и препоручено од стране земаља Европске Уније.